

Posudek vedoucího práce

Jedinečnost vzpřímené lidské postavy v rámci živočišné říše a její význam pro samu osnovu lidského života je předmětem výslovného filosofického zájmu počínaje Platónovým dialogem *Timaios* a Aristotelovým pojednáním *O částech živočichů*. Stejně jako oba tito autoři, i další tradice se ovšem soustředí převážně na souvislost mezi vzpřímeným postojem a pohyblivou, silně členěnou lidskou rukou, která je typicky pokládána za onu součást těla, která umožnila celý rozvoj lidské společnosti a kultury. Tento (řečeno s Aristotelem) „nástroj nástrojů“ je tak interpretován častěji než lidská „dvojnohost“, která je ovšem stejně významná a ojedinělá: zvířat, která po (dvou) nohách nejen popocházejí, zatímco jejich vlastním způsobem pohybu je buď běh po čtyřech, nebo let umožněný křídly, je relativně málo a žádné z nich nechodí se stejnou vytrvalostí jako člověk (srovnání ptačího a lidského pohybu provádí už Aristotelés, jenž je kromě slavných výkladů struktury a role lidské ruky autorem významného pojednání *O chůzi živočichů* – viz jeho 11. kapitola s klíčovým tvrzením, že „člověk, jediný vzpřímený živočich, má nohy vzhledem k horní části těla větší a silnějším než kterékoli jiné ze zvířat, která mají nohy“, 710b9-12).

Není proto překvapivé, že chůze patří k hlavním lidským činnostem a sama je něčím silně, občas až osobně diferencovaným. Předložená práce zkoumá tuto rozlišenost v několika rovinách, které již nejsou jen výrazem lidské biologie, ale různých souvislostí a důvodů, které chůze vyjadřuje. Odtud též zájem o také různé předměty, které se s chůzí pojí a patří – často nahodile, ale významně – k jejímu kontextu. Sama práce má zvláštní, takřka jakýsi sebezavinutou triadickou strukturu: její tři části se překrývají či vrství a v tomto vrstvení jsou dále členěny do vždy tří sekcí, se zvláštní rolí úvodního dialogu, v němž je mimo jiné řeč o výše zmíněné otázce dvounohosti, a v souvislosti s ní o nejen lidsky-druhovité, ale rovněž osobně-individuální jedinečnosti lidské chůze (téma s každodenní důležitostí pro nás krátkozraké). Dialog již zmiňuje i onen nezbytný rozměr lidské chůze jako *složitě* činnosti, jejíž provádění vyžaduje praxi, zvyk, automatismus. Právě skrze ně je ovšem možné sledovat chůzi rovněž jako umění, prodlužované do běhu, tance a řady dalších forem, včetně těch, jimž schází takto kodifikované názvosloví a projevují se méně nápadně skrze „situace“ čili těžko definovatelné obzory nejrůznějších lidských úkonů. Rovněž úvodním dialogem se mihne i klasická paralela chůze a myšlení jako dvou činností nadaných zvláštní intencionalitou a souhrou aktivitu a pasivity.¹ Tuto paralelu však práce přetváří novým způsobem až do výsledné tematizace chůze jako „nepřítomného myšlení“ (*absent thinking*).

Průběh tohoto přetváření, které chápu jako páteř velmi pružné osnovy práce, bere ohled na několik vybraných situací, jimiž jsou pochodování, pouť, chůze po laně a oklika. Toto seřazení není zjevně nahodilé a postupuje od nejvíce po nejméně organizovanou formu chůze – jakkoli je současně pravda, že autor pracuje s výrazně širším rejstříkem chůzí a na titul té „nejméně“ organizované by konec konců mohlo aspirovat též potloukání se, typické

¹ S touto dávnou paralelou se setkáme nejen ve filosofických pojednáních. Viz například služebná Chrysis v Petroniově *Satyrikonu*, 126: „ve znameních se nevyznám a o astrologii se obvykle nestarám, ale umím vyčíst povahu lidí z jejich tváří a jakmile někoho spatřím v chůzi, vím, co si myslí (*et cum spatiantem vidi, quid cogitet scio*).“ – Na str. 19-20 cituje sám autor pasáž z Virgílie, v níž Aeneas rozpozná *podle chůze* odcházející Venuši – co přitom z dotyčných veršů (Aeneis I, 402-410) není zcela jasné, zda Venuši poznává prvotně jako svou matku, nebo obecněji jako bohyni, obdařenou nadlidsky půvabným krokem, načež tuto bohyni téměř okamžitě – na základě kontextu jejich setkání poblíž Kartága – identifikuje jako svou matku.

pro prostředí moderního velkoměsta (a z jistého hlediska tedy vedené jeho urbanistickým rozvržením). Z vybraných situací jsou nejprve konfrontovány pochod či pochodování a pout', které spojuje prolnutí chůze s proměnou svého „já“, přičemž autor zároveň tvrdí, že pochod má svůj cíl sám v sobě, zatímco pout' „je zcela určena svým cílem.“ Mezi tímto dvojitým tvrzením je ale určité napětí: pochod jistě nemíří za geograficky vzdáleným cílem jako pout', ale má svou vnitřní intenci pevně vepsanou v kodifikaci, díky níž může být součástí *přehledky* a umožňuje pochodujícímu případnou (niternou) identifikaci s celou situací (práce nastoluje též otázku vztahu mezi pochodováním a chůzí po molu při módní přehlídce: v obou případech je chůze znakem i významem, ovšem módní přehlídka nahrazuje uniformu příslibem osobitosti, jež nemůže být součástí pochodující formace, ale stává se příslibem městského – či snad původně měšťanského – pohybu, jenž se odehrává v davu, ale vystavuje na odiv nezávislou volnost – relativizovanou tím, že si *žádá* pohled okolí).

Rozdíl mezi chůzí po laně a oklikou je sice částečně analogický, zároveň však dovádí možnosti chůze do opačných krajností: zatímco maximálně soustředná chůze po laně (s vyostřenou možností pádu a přítomností přihlížejícího davu) je autorem chápána jako „chůze v nejčistším stavu“, oklika ztělesňuje pasivní pól chůze. Možnost zatoulání se vyjadřuje chůzí jako rozptýlení. Celkové shrnutí uvedených druhů chůze pak nabízí matici, z níž celá práce vychází, jakkoli se opakovaně a vědomě vzdaluje naplňování jejího půdorysu: „Marching is communal and secular, Pilgrimage is individual and religious. Tighrope Walking is most artificial, Detour is most quotidian.“ V tomto teoretickém vzdalování se práce sama nejvíce blíží oklice, která je jistě nejméně kodifikovaná a je v ní nejpatrnější ambivalence, které se lze těžko vyhnout při výkladu tělesnému úkonu, jemuž nejsou ukládána striktnější pravidla.

Oklika tak do značné míry exemplifikuje přednosti i úskalí celé práce. Většina materiálu, s nímž autor pracuje, nachází své místo v uvedeném rámci velmi jasně (pochod modelky versus jinak sebe-vědomá chůze kovboje), což platí též o čtyřech textech, k nimž se práce obrací proto, že chůzi připisují významné, pokaždé však jiné místo. Příslušné texty (již zmíněný Vergilius, Jensenova *Gradiva*, *Muž v davu* E. A. Poea, *Chůze* Thomase Bernarda) jsou autorem situovány do postupně rostoucí odchylky od ideální a doslova „božské“ chůze; odchylky, která končí specifickou manifestací oklik na procházkách Bernhardova románu, v němž se také objevuje pro autora důležitý rozdíl mezi chůzí a myšlením (pouze chůze, nikoli myšlení, má svou rychlost – což zřejmě implikuje, že myšlení není pohyb, resp. může být jako pohyb popsáno jen metaforicky; na okraj bych rád dodal, že čtení Bernardova textu pokládám za jeden z vrcholných momentů práce, včetně motivu jednoduchého celku myšlení a chůze, který nelze dále *analyzovat*, ale lze ho z různých ohledů *ukazovat* – myslící člověk může například o svém myšlení uvažovat jako o formě chůze; ukazování v situaci vnější nerozlišitelnosti vykazuje wittgensteinovské rysy, je však zřejmě zcela vlastním autorovým postupem – jedním z těch, které by ústní obhajoba neměla opomenout).

Na tomto místě nelze rozebírat jednotlivá čtení, která autor v této souvislosti nabízí; za sebe bych se před ústní obhajobou spokojil tím, že jde o interpretace velice podnětné, jakkoli je zároveň třeba dodat, že jejich spojitost s předešlými výklady typ chůze by mohla být na řadě míst dále propracována. Nemyslím tím rozvedení dalších témat, která jsou s chůzí spjatá a jimiž jsou, například, prostředí, v němž chodíme (venkov / město), nebo vztah chůze a denní doby (den / noc, ráno / večer). Autor se k těmto motivům vztahuje (asi nejjasněji v případě textu E. A. Poea) a jeho citlivost pro nejen textový detail je příkladná. Na myslí mám spíše možnou úvahu o tom, zda se *literární* zpracování – všechny čtyři zvolené texty jsou běžně vzato literárními výtvoři – nemusí nutně *odchylovat* od čistých podob výchozí typologie čtyř jasně uchopitelných podob chůze. Tato otázka má svou důležitost i vzhledem k tomu, že

závěrečná sekce předložené práce („Detour“) má své výrazné literární rysy, jakkoli ji nelze prostě přiřadit k žádnému literárnímu žánru. V přímém prodloužení rozboru Bernhardovy *Chůze* se zde otázky „proč je lépe být přičetný než nepřičetný?“ a „proč je lépe být živý spíše než mrtvý?“ transformují do navrženého, ne však jasně přijatého předpokladu, podle něhož smrt nemusí být koncem. Co by tento předpoklad *mohl* znamenat – za stejně nedokazatelného průvodního předpokladu že by mohl dávat nějaký z lidské perspektivy artikulovatelný *mysl* – je pak ohledáváno stylem, k němuž se mi v žánru posudku nedaří najít vhodný hodnotící komentář. Autor zde přijímá riziko, které oproti předešlým částem práce nevybízí k analýze, ale k důvěře, že se vyplatí. Odtud mé předběžné – a důvěrou v autorovy schopnosti podepřené – hodnocení práce jako výborné.

Karel Thein
ÚFaR FF UK
Praha, 29. 8. 2017